

framhald af síðu 2

einum sær...

við gulari flugu:
er mark fyrri tí sum luftin
veit av
tá fylgið fer um flatan, leyst,
stýgt.

við reyðari flugu:
er luftin ein legd ið fyllist
av frygd
tá fylgið kemur niðan, svart,
leyst.

Denturin liggur, ymiskt ella samstundis, á tí ítökiliga í málninginum, t.e. sjálfum löriftinum („groypt í dúkin“, „um flatan“), á söguini sum málningurin sigur frá (t.d. „fylgið kemur niðan“) ella hugmyndafrøðiliga innihaldinum (t.d. „er mark fyrri tí sum luftin veit av“).

Fyrri partur av sonettinum (kvartettirnar) eru myndir og varhugar við stóði í tí nevnda mikines-málninginum, tíðarlaga úttan fyri varni skiftandi millum nútíð og tátuð.

Tersettirnar taka upp annan tattu. Straks kemur flugan úr undirvirkirftini fyrri (ávikavist tann svarta, bláa, gula og reyða) og er órógvandi til staðar gjøgnum báðar tersettirnar. Í yrkingini „við svartari flugu“ situr, flýgur, surrar hon og trókar seg inn „millum linsu og sjónvegg“. Á sín hátt umboðar hon umheimin, sum altíð er onkustaðni - órógvandi - til staðar og ávirkar listina. Hon, sigst, verður eitt „bákn“, ella tekin, um tíð „sum krøkst gjøgnum mót og tákn“; eg lesi „mót“ í merkingini „mót“ (sbr. „veðramót“) og „tákn“ sum íslenska orðið fyrri „tekin“.

Hyggja vit aftur at felagsheitinum, so hevur tað eina tíðarfesting, nevniliga 1951; nevnt er fyri varnis-eysa skiftið millum tátuð og nútíð í kvartettinum. Tað ber so stutt til at benda á eina linju av tíðarásingum gjøgnum yrkingina: fortíðin (1951) og nútíðin (tá ið hann hyggur at málninginum) umskarast í kvartettinum (bland-ingur av málfrøðiligi nútíð og tátuð); í tersettinum verður flugan, sum er uttanfyri men kortini í myndini, eitt samanfatandi tekin fyrri tíð og tídarmót. Í yrkingini „við bláari flugu“ er flugan í tersettini sett í samband við tað sum ógildir „ta innanlygnu mynd“ (lygna = spegilsblankur blettur á sjónum; yrkjarin tykist at hava gjørt lýsingarorðið „lygnur“ = slættur, kyrrur, eftir íslendskari fyrmynd), v.s.o. ger myndina ógilda við hennara innaru logn ella friði. Í triðju og fjórðu rammusonettini, er flugan í tersettini sett í samband við eina nøgd av fyrirbrigdum, frá dreymi um hond, ið „kastar upp í tómið stjørnur“ - tann hevdbundna myndin av himninum -, til norrønu myndina av Heljum: „eitt gólv/ eitt loft av ornum“, sum vit kenna úr Vølsþá:

Sal sá hon standa
sólur fjarri
Náströndu á

norrð horfa dyrr:
falla eitrdropar
inn um ljóra,
sá er undinn salr
orma hryggjum.

Tær fyra yrkingarnar leggja dent á ymisk merkingarløg og tolkingarmøguleikar í motivinum. „Líkskari 1951“; almennari orðað liggur í hesum áðanin av margáherðsluni (poly-semi)ini í málsligum og eisini myndlistarligum teknum, t.e. evnum hjá teknum at bera meira enn eina merking, alt eftir samtekstinum ella samheinginum.

At júst hesar yrkingarnar ramma savnið inn ger, at hinar yrkingarnar mugu tolkast út frá tí yvirskipaða boðskapinum, sum raman sendir út. Umframt tað, sum sagt er omanfyri um yrkingarnar, er sjálfur sonetturformurin ein partur av boðskapinum; at velja henda formin er ein víðurkenning av teirri hámentan, sum hann eigur røt sína í; tað strikar eisini undir form og formkynstur sum ómissandi lut í yrking eins væl og í aðrari list. Tær fyra rammuyrkingarnar hava tí fyrmynd sína í tí formstrangasta, sum ofta eisini verður kallað tað logiskasta, í evropiskari skaldskaparhevd og vísa í motivi og titli til grundleggjaranum av føroyskari myndalist.

Yrkingar í fríum formi

Tað er ein lætti at koma frá teimum ógvuliga bundnu sonettunum til yrkingarnar í fríum formi. Serliga tað, at í sonettunum enda allar reglur við áherðslustavilsi, gevur - umframt tær málsligu avmarkingarnar - eina tunga, avhøgda rútmu. Eisini sjálf skriftmyndin av sonettunum er merkt av hesum við næstan beinari høgumargu. Hetta er alt óróvsi í hinum yrkingunum, sum hava skiftandi rútmu.

Av yrkingunum í fríum formi er tann longesta „eind“. Reglurnar eru ójavnar, tær flestu stuttar, ja, summar bara eitt lítið einkislígt orð sum „tí“, „og“, „ella“, „bert“. Hetta eru hugleiðingar um hugtakið „eind“, sbr. yvirskriftina, og trý boð ella mogleikar eru settir upp; teir tríggir partarnir eru byttir sundur við orðinum „ella“, sum stendur einsamalt millum fyrsta og annan part og annan og triðja part. Byrjan og endi ramma yrkingina inn við at næstfyrsta regla í yrkingini, staðsetingin „á hálfvafnum vegi“, er uppafturikin í sístða parti og kvøldmyndin við mánanum somuleiðis.

Yrkingin byrjar sum ein keipmynd av tí fríðsælu „Einki er sum summarkvöld við stendur“ eftir Chr. Matras:

einki er sum kreppukvöld
við stendur

Slík avlagandi eftirgerð av víðurkendari yrking má skiljast sum atfinning móti teirri skaldskaparhevd, sum henda yrking hoyrir til. Carl

Jóhan hevur eisini meira enn eina ferð avsagt ikki bara Chr. Matras men nýføroyskan skaldskap.

Í fyrsta parti spyr yrkjarin „eind“ staddur „á hálfvafnum vegi“, órógvandi av mánaeyganum eitt „kreppukvöld við stendur“, hvørt tann eindin, sum hann tykist at uppliva, er

... eindin ið lyftist
sum andalætt grót
og sang gjøgnum rúmdirnar
alt er sum heima
er alt ið er.

- seinasta reglan er uppafturikin nakrar ferðir í 1. og 2. parti í frábrygdinum „alt er. ið er.“ - Fyrsti partur av yrkingini heldur fram at nevna og dýpa ymiskt, sum fær yrkjarin „eind“ at uppliva „eind“, eitt nú „fjøltrygd og teldi“ umframt trúarlígru varhugi („festir á notulegg“).

Í øðrum parti er boðið „eindin í oyggjunum“ - og her fylgir lýsing ella hugleiðing um kreppuna hjá egnum - og hjá Føroyum. Við umskrivning úr skjaldritinum „Kall og Svein ungi“ er bjargalíkan, tað sum heldur uppi, her

ein flatlendskur
DNA-smilskur
hosnatráður
og sjálvur eg á endanum

Síðan er í sterkum myndum lýst „eindin í havinum“, sameiningin millum laguna hjá havinum og samfelagnum øðrumegin og búskaparligar og lógarligar atgerðir hinumegin - víst gjøgnum málsligar atgerðir í yrkingini, m.a. metaforisku mogleikarnar í orðum sum „skrád“, „ugga“:

veðhald
fyri genum
sum
evnast
tí
blóð
míðvíst
og
táknir;
útkomu
við lóg
um skrád
og uggeleyst
viðbragð

Tað er ein óunnlig eind, sum talan er um. Við tí í huga er tað skiljandi, at triðja og síðsta hugleiðingin er áheitanin um nakað annað:

sigl óeind
sigl fram úr myrkri.

- her finna vit heldur ikki tað endurtákna „alt er. ið er.“ úr 1. og 2. parti, her verður biðið um nakað nýtt. - Við teirri tilspingini, sum hesar reglur gera til eina aðra, ikki minni kenda, yrking eftir Chr. Matras, nevniliga „Sigl, oyggj, fram úr mjórka“, er tað tókt at tolka „óeind“ sum eitt nevni fyrri tær Føroyar, sum yrkjarin ynskir sær - í ljósinum frá teimum óheilagum samgongum, „eindum“, sum yrkingin hevur lýst í 1. og 2. parti. 3. partur, niðurstøðan, vísir fram eftir til tað ó-

komna og líkist í tí einari aðrari yrking, sum eitur „málhvarv“ og endar soleiðis:

... kypist málið
mánavegin um
okkurt
ið eingin enn hevur sagt.

Innanmáls og úttan

Tvinnanda ger yrkingarnar torlisnar: annað er orðatilfarið við sínari blanding av sjáldsomum gomlum og nýgjörðum føroyskum orðum og orðasamansteingum, og tær íslensku orðini. Hitt, sum hevur samband við tað hovuðsráðið í modernistiskari yrking at skíggja ta skilligu, stigskipaðu og eintýddu merkingina, hevur meira at siga; tað er, hvussu orðini eru skipað sínámillum; orða- og setningaskipanin fylgir nevniliga ikki normalmálsligum reglum um orsök og fylgju, yvir- og undirskipað; eitt annað er tær óvanligu deixis-viðurskiftini: fornøvn verða nýtt, uttan at tað kemur fram, hvat tær standa fyrri; skift verður uttan fyri varni millum nútíð og tátuð. Hesi eyðkennini í málburðinum eru sambærilig við upplivaningarnar í tí ótilvitada sálarlivinum, eitt nú í dreymi, har fortíð og nútíð eru sama tilverustig og eitt annað skilvísti ræður enn vøkuskilvísti.

Málið er enn sum fyrr tema hjá Carl Jóhan; tað er tað bæði gjøgnum tann serstaka málburðin og við beinleiðis umrøðu av tí. Ein nýggjur áhugi er her fyrri tí ikki-málsliga veruleikanum, tí sum „hevur einki navn enn“. Í savninum er telduheiminur ein grundtreit, sum tilveran verður lívað ígjøgnum, eins og náttúran í romantikkinum var stóðið undir heimsfatanini. Fyribrigdi í telduheiminum verða lýst við fyrirbrigdum úr náttúruni: tíðindi síma inn á netið, sum skrádnar. Her er tað eins og í romantikkinum náttúran, sum er tað kenda og verður nýtt til at lýsa lívið við telduna og á alnetinum. Í øðrum førum er tað óvugt: myndir úr telduheiminum verða nýttar til at lýsa tað ókenda - menniskj-:

tú ert samgildið, sum ger meg
og teldubant nerver á
óvirkin minni

(„samrøða millum sál og líkam“)

Við teldu- og fjølmiðlaorðunum - forrit, skíggi, teld o.o. - tekur savnið upp nakað av tí mest aktuella orðatilfarinum í málinum, og hesi orðini eru væl at merkja ikki sjálgjörð men úr veruleikanum uttan fyrri yrkingarnar. Hetta veruleikasambandið er ein styrki í savninum. Telduorðini fáa eyðvitað eykamerkingar í tí nýggja hópnum. Daglig orð sum minni, sum hava fingið sitt pláss í telduheiminum, eru eisini virkin í yrkingunum. Samansetingar sum gloymteld, minnisvöld,

tekstógildi og teldurek eru partur av handfaringini hjá yrkjaranum av nútíðarveruleikanum.

teldurek á heysti

eg lesi tær úr tíðindum
norðlýsið ið svívr
aftur inn á skíggjan
eg lesi tær úr tíðindum
kjósina ið stoytist
sum veröldir í minnið.
netið ið skrádnar
av forvitni um einki
eg lesi tær úr tíðindum
ið sirma gjøgnum nálar
og skriva lágt í samskifti
um mynsturkenstul sum
hvarv.
eg lesi tær úr tíðindum
sum tekstógildið forritar
og rekir inn í gloppið
áðrenn tíðin bindur ringin
og steivið javnast út.
eg lesi tær úr tíðindum
sum leyvið bóru frá.

Tá yrkjarin - sum kann týkjast halgbrot - brúkar eina tragiska mynd eftir Mikines í „flugufrábrigdum“ sínum, ella hann yrkir um „avboðanardag Mariu“, so er tað líður í roynd hansara at avbyggja (dekonstruera) og loysa sundur vanabundna (konventionella) tolking av mýtum, hugsjónum og hug-

myndum, sum eru avgerandi táttur í samleika og mentan okkara. Tað er annars merkisvert, at fleiri grundleggjandi myndir og mýtur um tað kvinnuliga verða umtolkaðar; umframt Mariu eisini Eva, Gunnlød - og „halgikvendi í helviti“.

Eins og hann í málviðferðini tambar og slítur tað hevdbundnu málskipanina, so ógildir hann í evnisviðgerðini tað hevdbundnu hugmyndaskipanina. Hann tekur sær stóði í mentanararvinum - men liðar allat tolkingar av honum sundur. Eftir stendur avbjóðingin til lesaran, eitt landslag av gátuløddum myndum.

E.S.: Í teksti sum hesum er tað serliga tvøriligt at misprentingar koma fyrri, sum tað at strá er stavað „stráð“.

SP/F GRANNSKODARAFELAGIÐ
RASMUSSEN & WEIHE

Bókhald

Fyri ein av kundum okkara - eitt entreprenørirki í Tórshavn - sækja vit eftir einum bókhaldara og skrivstovufólki at taka við skjótast gjørligt.

Arbeiðið umfatir

- bókhald
- tímauppgærdir og lønarroknskap
- alt vanligt skrivstovuárbeidi

Tann, sum settur verður í starvið, má kunna arbeiða sjálvstøðugt. Praktiskar royndir eru tí ein treyt.

Løn sambært avtalu.

Umsóknir skulu í seinasta lagi 16. febr. 1998 sendast til Sp/f Grannskoðarafelagið Rasmussen & Weihe, sum eisini kann geva nærri upplýsingar um starvið.

RASMUSSEN & WEIHE

STATSAUT. GRANNSKODARAFELAG SP/F
International: Associate member of Coopers & Lybrand, Int.

P.O. Box 30
FR-110 Tórshavn
Faroe Island

Tlf. (+298) 11017
Telefax (+298) 11018
e-mail rogw@olivant.fo